

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อัญชรี แก้วประเสริฐ¹, พกตร์วิภา สุวรรณพรหม²

¹กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

²ภาควิชาบริหารเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ **วิธีการ:** การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568 ครึ่งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1) การสำรวจสถานการณ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารฯ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 3) การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ และ 4) การประเมินผลการดำเนินการ ผลการวิจัย: แม้จังหวัดเชียงใหม่จะมีคณะทำงานซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยงานที่หลากหลาย เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มนี้ แต่การทำงานยังแยกส่วนและไม่เป็นระบบ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ช่วยให้หน่วยงานเหล่านี้ได้ร่วมกันพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1. การถ่ายทอดความรู้ 2. การเยี่ยมเยียน 3. การสนับสนุน 4. การประชุม และ 5. การจัดการข้อมูล ภายหลังการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบที่ตัวแทนของหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นเป็นเวลา 5 เดือน พบว่า ผู้ประกอบการที่เข้าโครงการทั้งหมด 12 ราย ได้รับอนุญาตสถานที่ผลิต 3 ราย กำลังยื่นเอกสารขอรับการตรวจประเมินสถานที่ผลิต 1 ราย อยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุงสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อขออนุญาตสถานที่ผลิต 7 ราย และไม่ประสงค์จะขออนุญาตสถานที่ผลิตแล้ว 1 ราย ทั้งนี้ยังไม่มีผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตผลิตภัณฑ์ **สรุป:** การพัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมผู้ประกอบการ จำเป็นต้องได้รับสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงาน รวมถึงการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นตัวเชื่อมประสาน จึงทำให้ผู้ประกอบการมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดำเนินการปรับปรุงสถานที่ผลิตให้ได้คุณภาพ และเข้าถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและแหล่งเงินทุนต่าง ๆ

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์อาหาร เศรษฐกิจฐานราก เชียงใหม่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

รับต้นฉบับ: 3 มี.ค. 2569, ได้รับบทความฉบับปรับปรุง: 20 เม.ย. 2569, รับลงตีพิมพ์: 22 เม.ย. 2569

ผู้ประสานงานบทความ: อัญชรี แก้วประเสริฐ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

E-mail: oiluncharee@gmail.com

Development of a Model for Supporting Food Production in Grassroots Economy Groups in Chiang Mai Province through Action Research

Uncharee Kaewprasert¹, Puckwipa Suwannaprom²

¹Health Consumer Protection and Pharmacy Department, Chiangmai Provincial Public Health Office

²Department of Pharmaceutical Care, Faculty of Pharmacy, Chiang Mai University

Abstract

Objective: To develop a food product promotion model for the grassroots economy in Chiang Mai Province.

Methods: This action research was conducted from January to December 2025. The research process consisted of four phases: 1) exploring the current situation of food product promotion within the grassroots economy in Chiang Mai Province through semi-structured interviews with representatives from relevant agencies and organizations; 2) developing a food product promotion model via focus group discussions with representatives from relevant agencies or organizations; 3) implementing the developed model; and 4) evaluating the outcomes. **Results:** Although Chiang Mai Province had established a working committee comprising representatives from various agencies tasked with promoting food products in this sector, their operations remained fragmented and disorganized. The action research process facilitated collaborative engagement among these agencies to establish unified operational guidelines. The developed model comprised five components: 1) knowledge transfer, 2) site visits, 3) support provision, 4) meetings, and 5) data management. Following a five-month implementation phase of this co-developed model, the outcomes among the 12 participating entrepreneurs were as follows: 3 entrepreneurs were granted manufacturing premise licenses, 1 was submitting documents for premise inspection, 7 were in the process of improving their facilities and equipment to meet licensing requirements, and 1 opted out of the licensing process. At the time of evaluation, no entrepreneurs had yet received product licenses. **Conclusion:** The development of systems and mechanisms to promote grassroots entrepreneurs requires fostering active participation from all relevant agencies and establishing shared goals. With the Provincial Public Health Office acting as the central coordinator, this collaborative approach enabled entrepreneurs to gain knowledge in product development, improve their manufacturing premises to meet quality standards, and access governmental support and various funding sources.

Keywords: food products, grassroots economy, Chiang Mai, action research

บทนำ

เศรษฐกิจฐานรากเป็นหนึ่งในนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มความเสมอภาคทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงส่งเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนของเศรษฐกิจท้องถิ่น (1, 2) การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เข้าสู่ตลาดสินค้าได้อย่างมีคุณภาพและความปลอดภัย จังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อาหารเชียงใหม่ อาหารล้านนา หรืออาหารเหนือเป็นวัฒนธรรมอาหารที่มีมาอย่างยาวนานและได้รับความนิยมนำไปเป็นของฝากในหมู่นักท่องเที่ยว เช่น แคนหมู ไส้อั่ว น้ำพริกหนุ่ม ข้าวแต๋น เป็นต้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารให้ถูกสุขอนามัย และได้มาตรฐานรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จึงเป็นโอกาสในการสร้างรายได้และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดประเทศและสากลได้ (3) นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ลดการพึ่งพาอาหารจากต่างประเทศ และสนับสนุนความยั่งยืนของชุมชน (2, 4)

จากฐานข้อมูลผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตอาหารของกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ณ วันที่ 1 กันยายน 2567 พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีสถานที่ผลิตอาหารที่ได้รับอนุญาตจาก อย. จำนวน 2,396 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถานประกอบการที่ไม่เข้าข่ายโรงงาน จำนวน 2,153 แห่ง (ใช้เครื่องจักรรวมไม่เกิน 50 แรงม้าและมีพนักงานไม่เกิน 50 คน) และเป็นวิสาหกิจชุมชนจำนวน 126 แห่ง แต่ยังมีสถานประกอบการอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้รับมาตรฐานสถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านมาจังหวัดเชียงใหม่โดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีคำสั่งจังหวัดเชียงใหม่ ที่ 2385/2566 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบูรณาการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจฐานราก ลงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 (5) ซึ่งกรรมการมาจากหน่วยงานที่หลากหลาย เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม และ หน่วยงานจากภาคการศึกษา คณะกรรมการฯ ชุดนี้ มีอำนาจหน้าที่หลัก คือ การบูรณาการนโยบายและส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจฐานรากอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ คือ การส่งเสริมการผลิตพืชที่มีคุณภาพเพื่อเป็นวัตถุดิบของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ การให้คำแนะนำและจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อการผลิต รวมถึงการส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานที่ผ่านมามีความท้าทายที่หลากหลาย เช่น ภาระงานและความซับซ้อนของคณะกรรมการ ทำให้เครือข่ายและการประสานงานดังกล่าวยังไม่ได้จัดตั้งอย่างเป็นรูปธรรม การบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบ และไม่มีการจัดประชุมอย่างต่อเนื่อง

คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จึงใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความเข้าใจและการรับรู้ในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เพื่อสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์ และมีส่วนร่วมในการออกแบบแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

วิธีการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นการวิจัยและการพัฒนาครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของโรงพยาบาลสันป่าตอง เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2567 เลขที่โครงการวิจัย CM 17/2567 การวิจัยดำเนินการระหว่างเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568 ประกอบด้วย 4 ระยะ คือ 1) การสำรวจสถานการณ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ 2) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารฯ 3) การนำรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ และ 4) การประเมินผลการดำเนินการ

ระยะที่ 1 การสำรวจสถานการณ์การดำเนินการ

การศึกษาระยะที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมสถานการณ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัด

เชียงใหม่ ทีมวิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้ที่ได้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจฐานรากโดยตรงจากทุกหน่วยงาน/องค์กรตั้งแต่หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา รวมถึงตัวแทนกลุ่มทุน จำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ 1 เชียงใหม่ และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 เชียงใหม่ จำนวนหน่วยงานละ 1 ท่าน และเจ้าหน้าที่ภาคการศึกษา 2 ท่าน ซึ่งเป็นตัวแทนจากอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (STEP) และ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (MAP) นอกจากนั้นยังมีตัวแทนจากกลุ่มทุน จำนวน 1 ท่านจากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยหลักเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วยบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ของหน่วยงานในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน โอกาสในการพัฒนา และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารในส่วนของ กำลังคน งบประมาณ วัสดุ และการจัดการ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการดำเนินการ

การศึกษาระยะที่ 2 เก็บข้อมูลผ่านการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล คือ คณะทำงานบูรณาการแผนการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจฐานราก (ทีมส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพ) จำนวน 13 คน ประกอบด้วย รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ (มีบทบาทเป็นประธานคณะทำงาน) หัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สสจ.เชียงใหม่ (มีบทบาทเป็นคณะทำงานและเลขานุการ) และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ 1 ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัด STEP และ MAP ซึ่งเป็นคณะทำงานหน่วยงานละ 1 ท่าน และเจ้าหน้าที่จาก สสจ. เชียงใหม่

คณะทำงาน/ผู้ช่วยเลขานุการ 2 ท่าน ผู้วิจัยหลักเป็นผู้ดำเนินการสนทนา ข้อมูลสถานการณ์การดำเนินการจากระยะที่ 1 ถูกใช้เป็นข้อมูลนำเข้า การสนทนากลุ่มมุ่งเน้นถึงการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ฯ บทบาทของหน่วยงานองค์กรต่างๆ รูปแบบของการดำเนินการในระยะแรก รวมถึงแนวทางการกำกับติดตามประเมินผล

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการดำเนินการที่พัฒนา

การทดลองใช้รูปแบบการดำเนินการที่พัฒนาขึ้นมีประชากรเป้าหมายของ คือ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่เข้าข่ายโรงงาน (ใช้เครื่องจักรรวมไม่เกิน 50 แรงม้า และมีพนักงานไม่เกิน 50 คน) และวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งยังไม่ได้รับมาตรฐานการผลิต การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยให้เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ (ไลน์กลุ่ม) เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการที่สนใจเข้าร่วมโครงการและส่งข้อมูลเบื้องต้นมาให้ผู้วิจัย คัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการด้วยเกณฑ์ต่อไปนี้ 1) ความพร้อมของผู้ประกอบการในการพัฒนา 2) ผลิตภัณฑ์อาหารของผู้ประกอบการต้องแสดงถึงอัตลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ และ 3) ยังไม่เคยได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตจาก ออย.

แต่ละหน่วยงานในเครือข่ายดำเนินกิจกรรมตามที่รับผิดชอบ (กรกฎาคมถึงสิงหาคม 2568) หลังจากนั้นเป็นการทดลองบูรณาการการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ (กันยายนถึงพฤศจิกายน 2568) กิจกรรมการบูรณาการส่งเสริมฯ เป็นการเยี่ยมสำรวจแบบกลุ่มซึ่งเป็นการลงพื้นที่ให้การส่งเสริมผู้ประกอบการพร้อมกันทุกหน่วยงาน โดยคณะทำงาน (ทีมส่งเสริมฯ) จากหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับผู้ประกอบการเข้าเยี่ยมสำรวจและเรียนรู้ในสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตอาหารจาก ออย. ในระหว่างการเยี่ยมเยียนจะเป็นโอกาสในการค้นหาปัญหา ตอบข้อสงสัย สนับสนุนความต้องการเฉพาะด้านของผู้ประกอบการ พร้อมกับการส่งต่อผู้ประกอบการที่ต้องการขอคำปรึกษาเชิงลึกไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับต่อไปเพื่อให้ได้คำแนะนำที่เจาะจง

ระยะที่ 4 การประเมินผลการดำเนินการ

ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการดำเนินการส่งเสริมฯ โดยการสำรวจและประเมินสถานที่ผลิตอาหาร

ของผู้ประกอบการกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบประเมินวิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตอาหาร ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 420) พ.ศ. 2563 ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร (ต่อไปย่อว่า GMP 420) แบบประเมินประกอบด้วย 5 หมวด ดังต่อไปนี้ หมวดที่ 1 สถานที่ตั้ง อาคารผลิต การทำความสะอาด และการบำรุงรักษา หมวดที่ 2 เครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต การทำความสะอาด และการบำรุงรักษา หมวดที่ 3 การควบคุมการผลิต หมวดที่ 4 การสุขาภิบาล และหมวดที่ 5 สุขลักษณะส่วนบุคคล ในการตรวจประเมินสถานที่ผลิตอาหารตามข้อกำหนดพื้นฐานคะแนนรวมในแต่ละหมวดต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และไม่มีพบข้อบกพร่องรุนแรง (6) การประเมินทำโดยผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ (งานหลังอนุญาต) ตามกฎหมายอาหารของ สสจ. เชียงใหม่ ระหว่าง วันที่ 25 กรกฎาคม ถึง 25 สิงหาคม 2568

ทีมส่งเสริมฯ ได้ร่วมกันกำหนดผลลัพธ์เป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งผลลัพธ์ในระยะแรกคือผู้ประกอบการผลิตภัณฑอาหารได้รับมาตรฐานการผลิต เนื่องจากเป็นข้อกำหนดพื้นฐานที่ต้องผ่านเพื่อให้ผลิตภัณฑได้รับเลข อย. ก่อนการดำเนินการส่งเสริมในด้านอื่น ๆ การได้รับมาตรฐานการผลิตประกอบด้วยการได้รับอนุญาตสถานที่ผลิต และได้รับอนุญาตผลิตภัณฑ ผู้วิจัยหลักรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลของ สสจ. เชียงใหม่ (งานขออนุญาต) ประกอบด้วยผลการตรวจประเมินตามมาตรฐาน GMP 420 และข้อมูลการได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ นอกจากนั้นยังรวบรวมผลลัพธ์เชิงกระบวนการ คือ รายละเอียดของผลการตรวจประเมินและสาเหตุของการไม่ผ่านการประเมิน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานส่งเสริมในรอบวงต่อไป นอกจากนั้น ยังรวบรวมข้อมูลจากสนทนากลุ่มระหว่างทีมส่งเสริมฯ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานในมุมมองของเจ้าหน้าที่ เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์และถอดบทเรียนสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงในอนาคต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (content analysis) โดยพิจารณาประเด็นหลักและ

แบ่งเป็นประเด็นย่อยตามเนื้อหา สรุปข้อมูลในลักษณะของการบรรยายและพรรณนากลุ่มข้อมูลไปที่ละประเด็น และเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อแสดงผลการศึกษา

ผลการวิจัย

สถานการณ์การส่งเสริมผลิตภัณฑอาหาร

สถานการณ์การส่งเสริมผลิตภัณฑอาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ จะถูกนำเสนอเป็น 3 ส่วน คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ 2) สถานการณ์การดำเนินการ และ 3) โอกาสและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่

การส่งเสริมผลิตภัณฑอาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ ถูกขับเคลื่อนโดยหน่วยงานที่หลากหลายโดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังแสดงในตารางที่ 1

สถานการณ์การดำเนินการ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ข้อมูลสะท้อนภาพรวมการทำงานที่ผ่านมาว่ามีข้อจำกัดหลายประเด็นคือ การทำงานแยกส่วนที่ขาดการบูรณาการและไม่ต่อเนื่อง และการขาดความพร้อมของการดำเนินงาน นอกจากนั้นยังพบปัญหาในการดำเนินงาน ดังนี้

ด้านกำลังคน: บุคลากรที่ทำงานด้านส่งเสริมผลิตภัณฑอาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก (ด้านส่งเสริมฯ) ในแต่ละหน่วยงานมีจำนวนจำกัด และมีปริมาณงานที่เจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบมากเป็นจำนวนหลายงาน ซึ่งไม่ได้จำกัดแ่งงานด้านการส่งเสริมฯ เพียงอย่างเดียว อีกทั้งมีการหมุนเวียนงานสูงทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง

ด้านงบประมาณ: ในการดำเนินการส่งเสริมฯ บางหน่วยงานมีงบประมาณไม่เพียงพอ

ด้านวัสดุ: เครื่องมือ และโครงสร้างทางกายภาพผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมด้านวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการผลิต อีกทั้งเครื่องมือในการผลิตที่มีอยู่ยังมีขนาดเล็ก ทำให้มีกำลังการผลิตน้อย มีปัญหาเรื่องโครงสร้างของอาคาร และพื้นที่ในการผลิต ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน ทั้งนี้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนในการปรับปรุงสถานที่ดังกล่าว และ

ด้านการจัดการ: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ทราบบทบาทและขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ทำให้

ตารางที่ 1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดเชียงใหม่

ระดับ	บทบาทหน้าที่	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ต้นน้ำ	ส่งเสริมการผลิตพืชที่เป็นอาหาร เริ่มตั้งแต่ วางแผนการผลิต การผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาผลผลิต และการแปรรูปเบื้องต้น เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารต่อไป	สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ และ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (MAP)
กลางน้ำ	ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารให้ได้มาตรฐานการผลิต ให้คำปรึกษา แนะนำ เกี่ยวกับสถานที่ผลิต วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักร และกระบวนการผลิต วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ แนะนำและจัดหาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม รวมถึงสนับสนุนความรู้ด้านการตลาด	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ (สสจ.) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ (พช.) ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 เชียงใหม่ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (STEP) อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (MAP) ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ 1 เชียงใหม่ และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดเชียงใหม่ (สสว.)
ปลายน้ำ	ส่งเสริมการตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น ออกงานแสดงสินค้าที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น เพื่อจำหน่ายสินค้าทั้งในและต่างประเทศ เช่น ในงาน OTOP หรือ งานศิลปาชีพ	สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ (พช.)

ขาดการประสานงานกัน นอกจากนั้นการจัดโครงการของแต่ละหน่วยงานมีระยะเวลาในการดำเนินการสั้นและกระชั้นทำให้ไม่สามารถคัดเลือกผู้ประกอบการได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมทุกพื้นที่

โอกาสและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระบุโอกาสในการพัฒนาการดำเนินงานดังนี้

ด้านกำลังคน: การฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งบุคลากรของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมฯ และผู้ประกอบการโดยเน้นการลงมือปฏิบัติจริงจะช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้ที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ควรมีความรู้เรื่องบทบาทการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ฯ ของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำและส่งต่อผู้ประกอบการให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างตรงตามความต้องการ

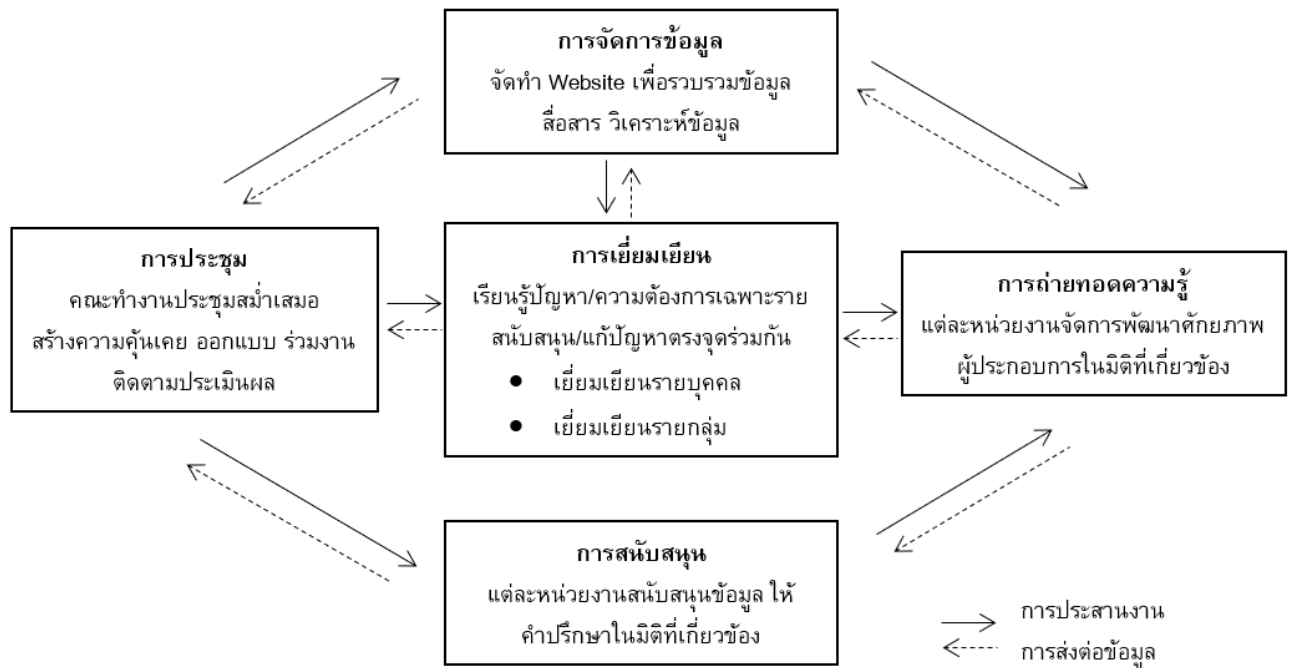
ด้านงบประมาณ วัสดุ เครื่องมือ และโครงสร้าง: แม้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมด้านวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการผลิต แต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ สามารถเชิญชวนและประสานให้ผู้ประกอบการขอคำแนะนำและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ เช่น

ผู้ประกอบการที่ต้องการการสนับสนุนด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สามารถปรึกษา STEP หากต้องการคำปรึกษาด้านการขออนุญาตผลิตผลิตภัณฑ์และการออกแบบสถานที่ผลิต ผู้ประกอบการสามารถปรึกษากับ สสจ. หากผู้ประกอบการมีปัญหาเรื่องเงินลงทุน สามารถปรึกษากับ สสว. ได้ เป็นต้น

ด้านการจัดการ: แม้ว่าการทำงานจะแยกส่วนกัน แต่เป้าหมายและกระบวนการทำงานของแต่ละหน่วยงานมีความสอดคล้องกันตามนโยบายของจังหวัด

ด้านนโยบาย ตัวชี้วัด และเป้าหมาย: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีนโยบาย ตัวชี้วัด และเป้าหมายที่สอดคล้องกันคือผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์อาหารได้รับมาตรฐานในเรื่องสถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันว่า แม้ในสถานการณ์ปัจจุบันการทำงานของแต่ละหน่วยงานยังแยกส่วนและมีข้อจำกัดหลายประการ แต่ก็มีโอกาสในการพัฒนาหลายด้านด้วยกันเนื่องจากทุกหน่วยงานให้ความสำคัญ และมีเป้าหมายที่ตรงกัน ดังนั้นควรมีการทำงานแบบบูรณาการรวมทั้งมีการสื่อสาร ประสานงาน และส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงาน

รูปที่ 1. รูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑอาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑอาหาร

จากข้อมูลสถานการณ์การทำงานข้างต้น นำมาสู่การพัฒนาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในการส่งเสริมฯ ที่มีทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานและผู้ประกอบการในเชิงรุกอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูล และการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ

ที่ประชุมของคณะทำงานบูรณาการแผนการส่งเสริมผลิตภัณฑสุขภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจฐานราก (ทีมส่งเสริมฯ) เลือกวิธีการปฏิบัติงานของกรมส่งเสริมการเกษตร (training and visit system: T & V System) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ 1. การถ่ายทอดความรู้ 2. การเยี่ยมชม 3. การสนับสนุน 4. การประชุม และ 5. การจัดการข้อมูล (6) โดยนำการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และศักยภาพของผู้ประกอบการ การเยี่ยมชม และการมีสิ่งสนับสนุนมาปรับใช้เป็นรูปแบบการส่งเสริมผลิตภัณฑอาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ ดังแสดงในรูปที่ 1 รายละเอียดของกิจกรรมแสดงอยู่ในตารางที่ 2

ผลการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมฯ

กิจกรรมการส่งเสริมฯ ที่ดำเนินการแล้วเสร็จ ประกอบด้วยการจัดทำเว็บไซต์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การประชุมคณะทำงาน การถ่ายทอดความรู้และ

การเยี่ยมชมผู้ประกอบการทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 3

ข้อมูลก่อนการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมฯ

ผู้ประกอบการที่สนใจเข้าร่วมสมัครร่วมในโครงการนำร่องจำนวน 12 ราย เป็นผู้ประกอบการประเภทกิจการ วิสาหกิจชุมชน 7 รายและบุคคลธรรมดา 5 ราย ะผู้เข้าร่วมโครงการฯ เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑประเภทขนมอบ 3 ราย อาหารขบเคี้ยว 2 ราย อาหารกึ่งสำเร็จรูป 2 ราย อาหารพร้อมบริโภค 2 ราย และผลิตภัณฑจากเนื้อสัตว์ ไข่ และเครื่องดื่ม อย่างละ 1 ราย

การสำรวจสถานประกอบการพบว่า ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการทุกรายยังไม่เคยได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ ประเด็นปัญหาที่พบมากที่สุดคือการวางแผนกระบวนการผลิตและแบบแปลนไม่เป็นไปตามมาตรฐาน รองลงมา คือ อาคารผลิตยังไม่สามารถป้องกันสัตว์แมลงได้ ถัดมาคือห้องบรรจุไม่เป็นสัดส่วน ไม่สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้ นอกจากนั้นยังพบปัญหาห้องน้ำอยู่ในบริเวณอาคารผลิต การระบายอากาศไม่ดีกรณีมีการใช้ความร้อน ฟืน ผนัง หรือเพดานชำรุด ทางเข้า-ออกเป็นทางเดียวกันกับที่พักอาศัย ผลิตภัณฑไม่มีคุณภาพ และเงินทุนไม่เพียงพอ ตามลำดับ ผลการตรวจประเมินสถานที่ผลิตพบว่า ทั้ง 12 รายไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน GMP 420 สาเหตุหลักที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ ในทุกรายพบ

ตารางที่ 2. รายละเอียดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่

การดำเนินงาน	รายละเอียด
การประชุม	การประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อวางแผนการดำเนินงาน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ออกแบบกิจกรรม และติดตามผลการดำเนินงาน เป็นการเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกัน และทำความรู้จักผู้ประสานงานของหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
การจัดทำข้อมูล	สสจ.เชียงใหม่จัดทำเว็บไซต์ เพื่อเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากของหน่วยงานต่าง ๆ และสื่อสารกิจกรรมกับผู้ประกอบการ
การถ่ายทอดความรู้	หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง และแชร์ข้อมูลบนเว็บไซต์ศูนย์กลาง
การเยี่ยมเยียน	การเยี่ยมเยียนแบบรายบุคคลเป็นการถ่ายทอดความรู้เชิงรุกที่หน่วยงานรับผิดชอบจะมีโอกาสให้ความรู้และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจำเพาะเจาะจงกับผู้ประกอบการแต่ละราย พร้อมทั้งส่งต่อประเด็นคำถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้
	การเยี่ยมเยียนแบบกลุ่มโดยมีตัวแทนของหน่วยงานต่าง ๆ ลงพื้นที่พร้อมกัน ร่วมกับตัวแทนของผู้ประกอบการรายอื่นที่สนใจจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ประกอบการ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ และส่งต่อผู้ประกอบการไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้ข้อมูลในเชิงลึก และช่วยแก้ไขปัญหาที่จำเพาะเจาะจงกับผู้ประกอบการแต่ละราย
การสนับสนุน	การพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ให้มีสมรรถนะและความรู้ในการส่งเสริมผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ให้ความรู้และให้การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์กับผู้ประกอบการ

ข้อบกพร่องรุนแรง รายละเอียดของข้อบกพร่องที่พบแสดงอยู่ในตารางที่ 4 ส่วนผลการประเมินสถานที่ผลิตมีคะแนนรวมแต่ละหมวดน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 60) รายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุของความบกพร่องแสดงในตารางที่ 5

ในระหว่างการประเมิน เจ้าหน้าที่จาก สสจ.ได้ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขเรื่องการวางผังกระบวนการผลิต การปรับปรุงอาคารผลิตให้สามารถป้องกันสัตว์แมลงได้ การกันห้องบรรจุ รวมถึงการออกแบบและการเขียนแบบแปลนให้เป็นไปตามมาตรฐาน และแนะนำให้ส่งแบบแปลนที่แก้ไขแล้วเสร็จให้เจ้าหน้าที่งานอนุญาตของ สสจ. พิจารณาก่อนที่จะลงมือปรับปรุง ส่วนประเด็นปัญหาอื่น ๆ ได้ส่งต่อไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น ปัญหาผลิตภัณฑ์ไม่มีคุณภาพ ได้แนะนำให้ขอคำปรึกษาจาก STEP ส่วนปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ได้แนะนำให้ผู้ประกอบการขอคำปรึกษาจาก สสว. เป็นต้น

การเยี่ยมเยียนผู้ประกอบการแบบกลุ่ม

ในการเยี่ยมเยียนผู้ประกอบการแบบกลุ่ม ทีมส่งเสริมฯ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ประกอบการร่วมกันค้นหาปัญหาและความต้องการของผู้ประกอบการแต่ละราย พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและส่ง

ต่อผู้ประกอบการไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อให้คำปรึกษาเชิงลึกต่อไป ปัญหาของผู้ประกอบการที่ทีมส่งเสริมฯ พบจากการเข้าตรวจเยี่ยม ได้แก่ ปัญหาด้านสถานที่ผลิต 12 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก สสจ.) ด้านบรรจุภัณฑ์และฉลาก 8 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก MAP) ด้านเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ 5 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก STEP/MAP/ศูนย์อุตสาหกรรมฯ) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 5 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก STEP/MAP/ศูนย์อุตสาหกรรมฯ) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลโภชนาการเพื่อจัดทำฉลาก 3 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก สสจ./ศูนย์วิจัยฯ) ด้านแหล่งทุน 2 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก สสว.) ด้านการใช้วัตถุดิบ และการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ 3 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก สสจ.) และด้านการตลาด 1 ราย (ส่งต่อให้ขอคำปรึกษาจาก พาณิชย์/พช./อุตสาหกรรมจังหวัด)

ผลลัพธ์หลังการดำเนินการส่งเสริมฯ

หลังการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมผู้ประกอบการพบว่า ผู้ประกอบการที่เข้าโครงการทั้งหมด 12 รายได้รับอนุญาตสถานที่ผลิตจำนวน 3 ราย กำลังยื่นเอกสารขอรับการตรวจประเมินสถานที่ผลิต 1 ราย อยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุงสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อขออนุญาต

ตารางที่ 3. กิจกรรมการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรม	จำนวนครั้ง	ผู้ดำเนินการ / รายละเอียด
1. การถ่ายทอดความรู้	12	สสจ./ ให้ความรู้เรื่องการขออนุญาต อย. และหลักเกณฑ์ GMP420 แก่ผู้ประกอบการรายบุคคล (ก่อนการเยี่ยมชมแบบกลุ่ม)
	1	สสว. / จัดกิจกรรมเชื่อมโยงความเชี่ยวชาญจากเครือข่ายให้บริการส่งเสริม SME ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่
2. การเยี่ยมชม	3 (แบบกลุ่ม)	คณะทำงาน / ให้คำปรึกษาแนะนำผู้ประกอบการในด้านต่างๆ และค้นหาปัญหา ความต้องการเฉพาะด้านที่ต้องได้รับการเยี่ยมชมเฉพาะบุคคลเพิ่มเติม
	12 (รายบุคคล)	สสจ./ (ก่อนการเยี่ยมชมแบบกลุ่ม) สำรวจสถานประกอบการ ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องสถานที่ผลิต การเขียนแบบแปลน การวางแผนกระบวนการผลิต
	4 (รายบุคคล)	สสจ./ (หลังการเยี่ยมชมแบบกลุ่ม) ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องสถานที่ผลิตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ GMP420
	2 (รายบุคคล)	สสว./ (หลังการเยี่ยมชมแบบกลุ่ม) ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องแหล่งเงินทุน
	1 (รายบุคคล)	MAP/ (หลังการเยี่ยมชมแบบกลุ่ม) ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์
3. การสนับสนุน	3 (แบบกลุ่ม)	ทีมส่งเสริม / ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ ดังนี้ สสจ. (การขออนุญาต และหลักเกณฑ์ GMP420) พาณิชย์ (การตลาด) สสว. (แหล่งเงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ) STEP (การพัฒนาผลิตภัณฑ์) MAP (การออกแบบบรรจุภัณฑ์) ศูนย์วิทยุฯ (การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์) อุตสาหกรรมจังหวัด (การขอมาตรฐาน มผช) พช. (การขอผลิตภัณฑ์ OTOP)
	3	สสจ. / คลังความรู้เฉพาะด้านในการส่งเสริมผู้ประกอบการ ในลักษณะของคลังความรู้ โดยมีหัวข้อคลังความรู้ ในระบบเว็บไซต์ (ศูนย์รวบรวมข้อมูลการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก) ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของแต่ละหน่วยงานสามารถลงข้อมูลได้
4. การประชุม	2	คณะทำงาน / ครั้งที่ 1 วางแผน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ครั้งที่ 2 สรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และโอกาสพัฒนา
5. การจัดการข้อมูล	1	สสจ./ จัดทำเว็บไซต์ (ศูนย์รวบรวมข้อมูลการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก)

สถานที่ผลิต 7 ราย และไม่ประสงค์จะขออนุญาตสถานที่ผลิตแล้ว 1 ราย ส่วนการได้รับอนุญาตผลิตภัณฑ์ (เลข อย.) ยังไม่ผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาต

การประเมินผลการดำเนินงาน

ผลการตรวจประเมินสถานที่ผลิตอาหารตามเกณฑ์ GMP 420 ในสถานประกอบการที่มีการพัฒนาจนได้รับอนุญาตสถานที่ผลิต 3 ราย พบว่าได้รับคะแนนรวมแต่ละหมวดผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และไม่พบข้อบกพร่องรุนแรง ผู้ประกอบการปรับปรุงสถานที่ผลิตตามข้อเสนอแนะ ได้แก่

ตารางที่ 4. ข้อบกพร่องรุนแรงตามเกณฑ์มาตรฐาน GMP 420 ที่พบจากการประเมินสถานประกอบการ

ความบกพร่องรุนแรง	จำนวน (ราย)
ไม่มีผลวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์สุดท้าย	11
ไม่มีบันทึกการใช้วัตถุเจือปน	6
ไม่มีห้องหรือบริเวณบรรจุที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้	2
ไม่มีผลวิเคราะห์น้ำหรือน้ำแข็งที่เป็นส่วนผสมหรือที่สัมผัสกับอาหาร	2

ตารางที่ 5. จำนวนและสาเหตุความบกพร่องของสถานประกอบการที่ได้รับคะแนนประเมินต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

หมวดมาตรฐาน	จำนวนไม่ผ่านเกณฑ์ (ราย)	สาเหตุ
หมวดสุขลักษณะส่วนบุคคล	5	พนักงานที่ทำหน้าที่ผลิตอาหารไม่มีใบรับรองแพทย์ และไม่มีการฝึกอบรม
หมวดสถานที่ตั้ง อาคารผลิต การทำความสะอาด และการบำรุงรักษา	5	พื้น ผนัง เพดาน ชำรุด และอาคารผลิตไม่สามารถป้องกันสัตว์แมลงได้
หมวดการสุขาภิบาล	4	ไม่มีมาตรการควบคุมการใช้สารเคมี มาตรการกำจัดสัตว์และแมลง ไม่มีบริเวณเก็บของใช้และเปลี่ยนชุดพนักงาน
หมวดเครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต	1	ตำแหน่งการติดตั้งเครื่องมือ เครื่องจักร ไม่เป็นไปตาม
หมวดการทำความสะอาดและการบำรุงรักษา		สายการผลิต โต๊ะที่ใช้ในการปฏิบัติงานไม่ถูกสุขลักษณะ
หมวดการควบคุมการผลิต	1	กระบวนการผลิตไม่สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้

การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์สุดท้าย การบันทึกการใช้วัตถุดิบ และการวิเคราะห์น้ำหรือน้ำแข็งที่เป็นส่วนผสมหรือที่สัมผัสกับอาหาร

ภายหลังจากการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกันโดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า การส่งเสริมผู้ประกอบการตามรูปแบบนี้ทำให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างคณะทำงาน (ทีมส่งเสริมฯ) กับผู้ประกอบการ ทำให้สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการได้อย่างตรงประเด็น การมีเจ้าหน้าที่มาให้การส่งเสริม จากหลายหน่วยงานเป็นแรงผลักดันผู้ประกอบการให้เกิดการปรับปรุงสถานที่ผลิต และกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน และควรนำสิ่งที่เรียนรู้มาร่วมกันพัฒนาการทำงานต่อไป

การดำเนินงานนี้แสดงให้เห็นว่า การมีเป้าหมายที่ชัดเจนและตรงกัน ช่วยสนับสนุนการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และก่อให้เกิดการทำงานที่มีความเชื่อมโยงมากขึ้น ตลอดจนสามารถประสานการทำงานได้อย่างครบวงจร นอกจากนั้นการมีศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล (เว็บไซต์ศูนย์รวบรวมข้อมูลการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่) เป็นระบบจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของทุกหน่วยงานไว้ที่เดียวกัน ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกหน่วยงาน และนำไปใช้ในการให้คำแนะนำ นอกจากนั้นเว็บไซต์ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานราบรื่น และช่วยแก้ไขปัญหาให้ผู้ประกอบการได้รวดเร็วขึ้น แต่ยังสามารถพัฒนาต่อไปได้ เช่น การให้มีอีเมลแจ้งเตือนไปยังหน่วยงานที่ได้รับการส่งต่อข้อมูลเพื่อดำเนินการ เป็นต้น

หลังจากดำเนินงานพบปัญหาที่สำคัญและยังไม่ได้รับการแก้ไข คือ การมีบุคลากรจำนวนจำกัด ดังเห็นจากจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำงานส่งเสริมของแต่ละหน่วยงานมีน้อยและมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมประชุม จัดกิจกรรม หรือลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้ประกอบการได้ทุกครั้ง นอกจากนี้ในการเยี่ยมเยียนผู้ประกอบการแบบรายบุคคลของแต่ละหน่วยงานที่ทำต่อเนื่องจากการเยี่ยมเยียนแบบกลุ่มพบว่ามีเพียง 3 หน่วยงานเท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้ ได้แก่ สสจ. สสว. และ MAP

การอภิปรายผลและสรุปผล

การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล หน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่จึงเข้ามามีส่วนในการร่วมขับเคลื่อนนโยบายอย่างพร้อมเพรียง แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานที่ผ่านมาพบปัญหาหลักคือการทำงานอย่างแยกส่วน และยังไม่มีการทำงานส่งเสริมร่วมกันในภาคีเครือข่าย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบข้อมูลที่นอกเหนือจากข้อมูลของตนเองมีความเชี่ยวชาญ และไม่ทราบว่าประสานงานกับหน่วยงานใดเพื่อส่งต่อปัญหาหรือเชื่อมความร่วมมือ

การศึกษานี้จึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงานในภาคีเครือข่ายที่มาจากองค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลสถานการณ์นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบโดยผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และประเมินผลซึ่งจะมีโอกาสการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จมากกว่าการดำเนินงานโดย

บุคคลอื่น (8, 9) ซึ่งแนวทางดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน การออกแบบการศึกษา งานสาธารณสุข และระบบยา เช่น การพัฒนาระบบเฝ้าระวังการจำหน่ายยาในร้านชำผ่านนโยบายส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในชุมชนตำบลเหล จังหวัดพังงา ที่ดำเนินงานร่วมกันในเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในชุมชน (10) หรือการพัฒนา รูปแบบการจัดการด้านยาโดยบุคลากรทาง การแพทย์ร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการดูแลผู้ป่วยที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ที่อำเภอแม่ ลาน จังหวัดปัตตานี (11)

ในการศึกษานี้กระบวนการของการค้นหาปัญหา และระดมความเห็นสามารถกระตุ้นความร่วมมือของภาคี เครือข่ายให้พัฒนาระบบการทำงานร่วมกัน โดยมี เป้าหมายการทำงานที่สอดคล้องตรงกัน และเป็นกลไกที่ เครือข่ายคุ้นเคย ซึ่งคือหลักการ T & V System ของกรม ส่งเสริมการเกษตร อันประกอบด้วย 1. การถ่ายทอดความรู้ 2. การเยี่ยมเยียน 3. การสนับสนุน 4. การประชุม และ 5. การจัดการข้อมูล (7) ที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงประสานดัง นำเสนอในรูปที่ 1

การจัดการข้อมูลเป็นกลไกแรกที่มีการดำเนินงาน โดยการรวบรวมข้อมูลการส่งเสริมของแต่ละหน่วยงานที่ หลากหลายไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบผ่านเว็บไซต์ ซึ่งยัง เป็นแหล่งความรู้เฉพาะด้านในการส่งเสริมผู้ประกอบการ และเป็นแหล่งข้อมูลให้แต่ละหน่วยงานในภาคีเครือข่าย นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้ประกอบการได้ แม้ หน่วยงานจะเปลี่ยนตัวผู้รับผิดชอบงานก็ตาม แต่ช่องทาง ออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ยังสามารถเป็นแหล่งให้สามารถ ติดตามข้อมูลได้สะดวก (12)

การประชุมคณะทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อประสาน และติดตามการทำงาน เป็นกลไกที่มีความสำคัญในการบูร ณาการงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน ดังเช่นการศึกษา ของกมลรัตน์ นุตยกุล และคณะ ซึ่งพัฒนาระบบส่งเสริม ผลิตภัณฑ์สุขภาพเชิงรุก โดยการบูรณาการการทำงาน ของ สสจ. กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น เกษตรจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถค้นหาและเข้าถึงผู้ประกอบการ ได้ครอบคลุมมากขึ้น การวางแผนส่งเสริมทำได้รวดเร็ว และ นำไปสู่การปรับการทำงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น สสจ. จัดให้มีช่องทางทำให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ในชุมชน และผู้ประกอบการ รวมทั้งจัดให้มีช่องทางพิเศษ (fast track)

เพื่ออำนวยความสะดวกในการขออนุญาต รวมถึงการส่งต่อ ข้อมูลให้กับหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนเงินทุนให้ ผู้ประกอบการที่ต้องการ (13) แม้ว่าการประชุมเพื่อการ ประสานงานและติดตามผลมีความสำคัญต่อการทำงานแบบ บูรณาการ แต่จากการศึกษา การประชุมคณะทำงาน เกิดขึ้นเพียง 2 ครั้ง คือการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน และการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอ สำหรับการพัฒนากการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

การถ่ายทอดความรู้เป็นรูปแบบของการพัฒนา ศักยภาพของผู้ประกอบการที่หน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ เลือกใช้ ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกในมุมมองของผู้จัด แต่ ประสิทธิภาพของการถ่ายทอดความรู้มีไม่มาก หากการ ฝึกอบรมไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยที่สำคัญ คือ ความ สอดคล้องของการอบรมกับปัญหาหรือความต้องการที่ แท้จริงของผู้รับการฝึกอบรม การปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และการปรับเนื้อหาให้ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (14) ดังนั้นกิจกรรมการเยี่ยม เยียนผู้ประกอบการจึงมีส่วนสำคัญที่เข้ามาเติมเต็มให้การ ถ่ายทอดความรู้ และการเข้าถึงการสนับสนุนของหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น สสว. ช่วยเหลือเรื่องแหล่งทุน โดยออกเงินกู้ดอกเบี้ยยต่ำ และ โครงการทุนร่วมจ่ายด้านพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการ เช่น ค่าตรวจวิเคราะห์ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ สอบเทียบ เครื่องมือ จัดเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

การเยี่ยมเยียนทำให้เจ้าหน้าที่เรียนรู้ปัญหาที่ ผู้ประกอบการเผชิญ โดยพบว่าผู้ประกอบการแม้จะมีความ ตั้งใจ แต่มีปัญหาความพร้อมของการผลิตอาหารให้ได้ มาตรฐาน ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานเดียวกันในพื้นที่อื่น เช่น ที่ จังหวัดลำปางก็พบปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ผลิตคือ อาคาร ผลิตไม่สามารถป้องกันแมลงเข้าสู่บริเวณผลิต ไม่ได้มีการ แบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนระหว่างพื้นที่ผลิตและบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งไม่มีประตูเข้า-ออกที่ชัดเจน (15) ส่วนในพื้นที่ของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็พบสถานที่ไม่ได้เป็นระบบปิดอย่าง มิดชิด จึงไม่สามารถป้องกันสัตว์และแมลงได้ (16) การ เยี่ยมเยียนทำให้เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง และเป็นโอกาสใน การกำหนดประเด็นในการส่งเสริมเชิงรุก และส่งต่อความ ต้องการของผู้ประกอบการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คำแนะนำได้อย่างจำเพาะเจาะจง

การเยี่ยมเยียนแบบกลุ่มซึ่งเป็นการลงพื้นที่ให้การ ส่งเสริมผู้ประกอบการพร้อมกันทุกหน่วยงาน เป็นการสร้าง

แรงบันดาลใจและการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิธีการนี้มีการนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ มาแล้ว เช่น การพัฒนา แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ ให้เข้าใจ ยอมรับเรื่องมาตรฐานของสินค้า และพัฒนาโอกาส ของการทำการตลาด (17) การลงพื้นที่ร่วมกันระหว่าง หน่วยงานนี้ยังเป็นการเพิ่มสมรรถนะในการทำงานส่งเสริมฯ ของเจ้าหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไป ส่งเสริมผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ได้ และยังทำให้เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน ทำให้รู้ขอบเขตหน้าที่การ ทำงานของแต่ละหน่วยงาน และส่งผลให้เกิดการทำงาน ร่วมกันเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการในครั้งนี้ใช้แนวทางของการวิจัยเชิง ปฏิบัติการเพื่อสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการ ทำงานของหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัด เชียงใหม่ที่จะมีการจัดตั้งคณะทำงานแล้ว แต่ยังขาด กลไกหรือรูปแบบในการทำงานร่วมกัน แม้ว่าการ ดำเนินงานในระยะเวลา 1 ปีจะสามารถสร้างความร่วมมือใน การทำงานร่วมกันได้แต่เบื้องต้น แต่การบรรลุเป้าหมายที่ให้ ชุมชนจังหวัดเชียงใหม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มี เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เข้าสู่ตลาดสินค้าได้อย่างมี คุณภาพและความปลอดภัยนั้น ยังต้องมีการพัฒนางาน ร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องต่อไป

นอกจากนั้นถึงแม้ผลการดำเนินการครั้งนี้จะแสดง ให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการดำเนินงาน เช่น มีผู้ได้รับ อนุญาตสถานที่ผลิต มีผู้ยื่นเอกสารขอรับการตรวจประเมิน สถานที่ผลิต และมีผู้ที่อยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุง สถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อขออนุญาตสถานที่ผลิต เป็นต้น แต่ในระยะเวลา 3 เดือนหลังการดำเนินการก็ยังไม่ มีผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตผลิตภัณฑ์ (เลข อย.) เนื่องจากผู้ประกอบการต้องใช้เวลาในการเตรียมเอกสาร ข้อมูลของผลิตภัณฑ์และจัดทำฉลากให้ถูกต้องก่อนยื่นขอ อนุญาต และบางรายยังไม่สามารถยื่นอนุญาตผลิตภัณฑ์ แบบออนไลน์ด้วยตนเองได้ จึงต้องมาพบเจ้าหน้าที่ สสจ. เพื่อขอให้ช่วยดำเนินการให้ ซึ่งระยะเวลาในการดำเนินงาน อาจน้อยเกินไป ทำให้ไม่เห็นผลลัพธ์ในด้านนี้ ลักษณะ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดเชียงใหม่ ต้อง ดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการต่อไป โดยนำผล

การศึกษาค้นคว้าไปปรับปรุงการทำงานในวงจรต่อไปจนกว่า จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน

หลักการ T & V System (7) ที่นำมาใช้ในการ พัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 กิจกรรมที่ เชื่อมประสานกันดังกล่าวมาแล้ว ในการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การจัดการข้อมูลและการเยี่ยมเยียนเป็นกิจกรรมที่ สำคัญที่เชื่อมต่อกับกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และการ สนับสนุน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการประชุมทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารยัง เกิดขึ้นน้อย ในการพัฒนางานครั้งต่อไปควรใช้กลไกนี้ใน การสนับสนุนการดำเนินงานให้มากยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ กระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการทั้ง 4 ระยะในการศึกษาเป็นเพียงวงรอบแรก เท่านั้น เพื่อการหมุนวงล้อของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องใน วงรอบต่อไป ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องนำผลการศึกษาที่ได้ใน วงรอบนี้ไปสะท้อนคิด ปรับการทำงาน และทดลองใช้ระบบ การทำงานใหม่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ผู้ที่มีส่วนร่วมใน การวิเคราะห์ปัญหาและออกแบบแนวทางการดำเนินงาน เป็นเพียงตัวแทนของหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ ให้บริการ แต่ยังคงการมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่น ๆ คือ ผู้ประกอบการและผู้บริโภค ดังนั้นในการดำเนินงานครั้ง ต่อไปควรให้ผู้ประกอบการและภาคประชาชนมีส่วนร่วม ด้วยเพื่อให้ได้รูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับ ความ ต้องการและบริบทมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดเพิ่มเติมคือ 1) การ ประเมินผลการดำเนินงานใช้เวลาสั้นเพียง 3 เดือน ทำให้ ประเมินได้เพียงการยื่นขอรับการอนุญาตสถานที่ผลิตและ ผลิตภัณฑ์เท่านั้น ดังนั้นการติดตามผลการดำเนินงานที่ยาวขึ้น เช่น 1 ปี น่าจะทำให้สามารถประเมินผลลัพธ์ได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนั้นควรกำหนดผลลัพธ์ในการประเมินที่สอดคล้อง กับกิจกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การติดตาม ผลที่เกิดจากการส่งต่อผู้ประกอบการไปปรึกษาและรับการ ช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เรื่องเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น 2) การศึกษานี้ไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ภายนอกที่อาจส่งผลต่อผลลัพธ์ของ การศึกษา เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ นโยบายของทั้งจาก จังหวัดและส่วนกลาง รวมถึงปัจจัยด้านผู้ผลิต เช่น ระดับ การศึกษา ประสบการณ์การผลิตอาหาร ประสบการณ์การ ขอบินทะเลเบียนอาหาร เป็นต้น ในการศึกษาค้นคว้าต่อไปควร เก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้เพื่อประกอบการวิเคราะห์ผล

การศึกษา 3) ผู้วิจัยหลักมีสถานะเป็นเจ้าของหน้าที่ของ สสจ. เชียงใหม่ การลงพื้นที่ไปประเมินด้วยตนเองอาจทำให้เกิดความเกรงใจ ผู้ประกอบการอาจเข้าร่วมโครงการหรือให้ข้อมูลในเชิงบวกเพราะแรงกดดันจากสถานะของผู้วิจัย แม้ว่าผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมเยียนและการประเมินสถานที่ในครั้งนี้ว่า ทำเพื่อช่วยแก้ปัญหาและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้วก็ตาม และ 4) การศึกษานี้ดำเนินการในบริบทของจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีข้อจำกัดในการขยายผลการศึกษาไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารในกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ดังต่อไปนี้ 1. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานข้อมูลและองค์ความรู้ระหว่างภาคีเครือข่าย และพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการผ่านระบบเว็บไซต์ศูนย์รวบรวมข้อมูลการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพในกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากอย่างต่อเนื่อง และปรับให้ทันเหตุการณ์เสมอ 2. การเยี่ยมเยียนเป็นกระบวนการสนับสนุนผู้ประกอบการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และทำให้ทราบถึงความต้องการการสนับสนุนที่จำเพาะเจาะจง ซึ่งควรนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ 3. คณะทำงาน (ทีมส่งเสริมฯ) สามารถนำกระบวนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง สมุนไพร เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง และ 4. การทำงานบูรณาการระหว่างหน่วยงาน/องค์กรที่ต้องการความร่วมมือข้ามหน่วยงาน เกิดขึ้นได้ด้วยการมีนโยบาย ตัวชี้วัด และเป้าหมายร่วมกันในระดับจังหวัด และระดับประเทศ นอกจากนี้ คณะทำงาน (ทีมส่งเสริมฯ) ควรมีการดำเนินงานเรียนรู้ สะท้อนปัญหา และนำข้อมูลไปพัฒนาปรับแนวทางการทำงานให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงติดตามประเมินผลระบบการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์จากคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ช่วยชี้แนะการวิจัย ขอขอบคุณหัวหน้าคุ่มครองผู้บริโภคสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

เชียงใหม่และคณะทำงานบูรณาการแผนการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญในครั้งนี้

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในบทความ

ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ AI ในการเขียนบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

1. The National Economic and Social Development Plan Declaration No.13 in 2023-2027. Royal Gazette No. 139, Part 258D special (Nov 1, 2022).
2. Roadkaew K, Senanuch P, Jundai R. Research on opinions on sustainable grassroots economic development policy. King Prajadhipok's Institute Journal 2021;19:48-66.
3. Bangkokbiznews. Thai food exports in the first half of 2024 grew by 9.9%, reaching a value of over 852 billion [online] 2024. [cited Jan 1, 2024]. Available from: www.bangkokbiznews.com/business/economic/1140414.
4. Deaconu A, Mercille G, Batal M. Promoting traditional foods for human and environmental health: lessons from agroecology and Indigenous communities in Ecuador. BMC nutrition 2021; 7: 1.
5. Directive of Chiang Mai Provincial no 2385/2566 on Appointment of the Integrated Committee for Health Product Promotion to Enhance Grassroots Economic Competitiveness (May 10, 2023).
6. Public Health Ministerial Declaration No. 420 in 2020 on food production processes, processing equipment/ utensils and storage practices. Royal Gazette No. 138, Part 31D special (Feb 9, 2021).
7. Department of Agricultural Extension. Handbook for the agricultural extension network development project: driving agricultural extension work in the area, fiscal year 2023. Bangkok: Department of Agricultural Extension; 2022.

8. Chatakan W. Action research. Wichcha Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University 2010; 29: 1–8.
9. Joungtrakul J, Kulpotisuwan C, Puttawong W, Keelapaeng N, Sumpowloy P, Sumana P. Action research : an intervention of organization development practice. Journal of HR Intelligence 2020;15: 64-88.
10. Thinkeaw S, Awiphan R, Ruengorn C. Development of surveillance system for the distribution of prohibited drugs in grocery stores through the policy for promoting rational drug use in community at Lea Subdistrict, Phang-nga. Thai Journal of Pharmacy Practice 2023; 15: 316-30.
11. Madting A, Chowwanapoonpohn H. Action research to develop a medication management model with the collaboration between health care professionals and village health volunteers for patients with uncontrolled blood pressure: case study of Maelan District, Pattani. Thai Journal of Pharmacy Practice 2025;17:1124-37.
12. Champated P. Storage and retrieve system for file and comment in interior design. Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University 2019;6:105-20.
13. Nuttayakul K, Kruiroongroj S, Amonsamanlak S, Dhanasettakor M. Strengthening the grassroots economy through the development of a proactive system for facilitating health product in the regional context: a research and development study. Thai Journal of Pharmacy Practice 2023;15: 1161-73.
14. Azeem F, Atta SH, Rasheed K, Rafique MS, Muhammad F. Why training and development programs don't improve employee productivity. Eur J Appl Sci Eng Technol 2024;2:142-50.
15. Pongpanpattana J. The development guidelines for the operation of Wor-kaew Namprik-Larb into the standard of food and drug. Journal of Social Service, Rajamangala University of Technology Lanna 2022;6:29-38.
16. Chaipet R. Raising production standards of rice noodles in Suratthani Province. Journal of Health Research and Innovation 2022; 5: 76-89.
17. Wongbunkuakul N. Study of developing guidelines for supporting community enterprises in Samut Prakan Province towards Thai FDA standards. Journal Of Health Consumer Protection 2023; 3: 89-98.